

Mato ZOVKIĆ

Simpozij o biblijskim likovima u umjetnosti

Katolička biblijska udruga Velike Britanije (*Catholic Biblical Association of Great Britain - CBA*) već 30 godina izdaje svoj časopis *Scripture Bulletin*. U prvom broju za godinu 2000. urednik je najavio simpozij povodom godišnje skupštine o temi: „Karakter i heroji Biblije - dovođenje u pitanje tradicionalnih pretpostavki“, za vrijeme od 28. do 30. travnja u Newman College, Birmingham. Kako sam u to vrijeme trebao putovati u Englesku radi jedne druge obveze, povezo sam taj put sa sudjelovanjem u simpoziju.

Newman College u Birminghamu je katolička ustanova za spremanje učitelja osnovnih i profesora srednjih škola, ali među studentima i predavačima ima i nekatolika. Duša mu je sadašnji rektor dr. Martin O’Kane, profesor Staroga zavjeta koji ujedno organizira godišnje simpozije CBA. U obrazlaganju odabira teme za ovogodišnji simpozij podsjetio je na katoličku tradiciju o štovanju svetaca: „U proučavanju likova koji ostaju naši uzori u svakom vremenu, prisiljeni smo ispitivati sebe. Njihove misli i akcije postaju ogledala za način kako ćemo prolaziti kroz nesavršeni i grubi svijet. Multimedijско predstavlanje na simpoziju ima drugu svrhu, osim osvjetljavanja biblijskih likova; implicitno upotrebljavamo metodu Howarda Gardnera o *mногоstrukom razumijevanju* te se služimo umjetnošću, glazbom, književnošću i filmom da bismo postigli dublje i doživljajnije shvaćanje biblijske poruke. Takav pristup uvijek je postojao u katoličkoj tradiciji koja je bogata i raznolika u svojoj biblijskoj ikonografiji i glazbi.“

Prisustvovalo je četrdesetak sudionika, od koji su većina bili profesori književnosti ili doktorandi s područja medija i vjere. Uz organizatora na otvorenju je sudionike pozdravio i dr. Martin Prior, svećenik redovnik, koji je predsjednik CBA. Profesor O’Kane prikazao je u uvodnom izlaganju mnogostrukost shvaćanja pisanog teksta ili umjetničkog djela prema djelu Howarda Gardnera *Multiple Intelligence*. Istaknuo je kako ga njegovi studenti, koji su velikim dijelom potomci useljenika iz bivših britanskih kolonija, često pitaju: „Zašto su svi veliki tumači Biblije bijelci i uglavnom pomrli?“

Prvo predavanje održao je Stephen Pricket, anglikanac i profesor engleskog jezika na sveučilištu u Glasgowu: „Biblijski likovi u engleskoj književnosti“. Autor je knjige o uvrštavanju biblijskih likova i motiva u romane kao književnu vrstu (*The Romantic Appropriation of the Bible*). Pokazao je kako su pisci romana, kada prema svome shvaćanju projiciraju u biblijske likove određene ideje i vrijednosti, nekontrolirani od ikakve državne ili crkvene instancije. U tom kontekstu istaknuo je da je roman Thomasa Manna (1875.-1955.) *Josip i njegova braća*, pisan od 1933. do 1942., veliki roman dvadesetog stoljeća i najveći čin suprotstavljanja njemačke kulture nacizmu.

Pamela Norris, koja je neko vrijeme predavala engleski u Zagrebu i autorica je knjige o Evi u književnosti i umjetnosti (*The Story of Eve*), obradila je lošu reputaciju Eve u mitskoj, folklornoj i pučkoj tradiciji. U novije vrijeme postoje pokušaji prikazivanja drugačije Eve, koja nije za sve kriva nego u želji za jabukom znanja istražuje svoje mogućnosti i granice.

Margarita Stocker ušla je iz književnosti u teologiju o ženama u Svetom Pismu. Autorica je knjige o Juditi (*Judith*) te ženama kao seksualnim ratnicama u stereotipima zapadne kulture (*Sexual Warrior: Women and Power in Western Culture*). Govorila je o Juditi kao svetici i grješnici - ljuteći se što ju je biblijska tradicija učinila udovicom koja nakon obavljena junačkog djela silazi s pozornice svoga naroda. Za nju je lik biblijske Judite današnjim ženama i muškarcima izazov na ispitivanje odnosa žena prema političkim i kulturnim moćnicima u današnjem svijetu. Ljuti se što muškarci svode ženu na opasnu seksualnu zavodnicu da je tako potisnu iz društva te i dalje čuvaju premoć muškaraca.

Emma England, doktorandica iz povijesti umjetnosti, govorila je o Isusovu razapinjanju u umjetnosti. Osvjetljujući svoje izlaganje slikama raspetog Isusa kod slikara različitih stoljeća i usmjerenja pokazala je kako se umjetnici smišljeno kreću između naglašavanja ljudskosti ili božanstva Raspetoga.

Profesor O'Kane protumačio je sudionicima u „Barber Institute of Fine Arts“ pri birminghamskom sveučilištu petnaestak odabranih slika s biblijskim prizorima, kao „Pohodjenje“ P. Veronesea, „Izak blagosliva Jakoba“ M. Stoma, „Svadba u Kani“ B. Murilla, „Evo čovjeka“ A. van Dycka, „Raspeće“ O. Redona i dr.

Joy Sisley piše disertaciju o filmovima s biblijskim temama za televizijske ekrane. Obradila je temu o herojima Obećane zemlje na filmovima, kao što su Abraham, Mojsije, Jakob, Samson. Osvjetljujući svoje izlaganje prizorima iz američkih filmova s biblijskim sadržajima kritično se osvrnula na američko projiciranje vlastitog po-

imanja u biblijska vremena, jer neki prizori napada na Izraelce u hodu kroz pustinju veoma podsjećaju na upade američkih Indijanaca u utvrde i naselja doseljenih bijelaca iz Europe. Nacionalni identitet Izraelaca veoma slični u tim filmovima konzervativnoj politici i moralu s protestantskim bjelačkim predznakom kakav je postao dio američkog nacionalnog sna.

Dominikanac Tony Axe, koji na sveučilištu Edinburgh daje kurseve o biblijskim likovima u umjetnosti, govorio je o liku Ivana Krstitelja u tri dosada priređene opere (Camilla Saint-Saensa, Wagnera i Julesa Masseneta) te se dotaknuo i sasvim nove opere u kojoj je glavni lik Krist. Požalio je što su u opernim libretima zaljubljene žene učinjene glavnim likovima, tako da od biblijskog proroka i pokornika Ivana Krstitelja ostaje veoma malo. Zastupa mišljenje da se ozbiljnom glazbom mogu izvrsno prikazati biblijski likovi, pa i sam Krist Gospodin.

Cheryl Exum je profesorica Svetog Pisma na sveučilištu u Sheffieldu koja se bavi proučavanjem ženskih osoba u svetoj knjizi Židova i kršćana. S tog područja napisala je knjigu o muškom iskrivljanju biblijskih žena u teologiji i umjetnosti (*Plotted, Shot and Painted*). Govorila je o Samsonovoj ženi Delili u samom tekstu Knjige sudaca i na filmovima. Žali što ni egzegeti ni umjetnici ne ulaze u moguću psihologiju te žene niti se pitaju što je od nje bilo nakon Samsonova samoubojstva. Teolozi i filmski djelatnici učinili su Delilu uosobljenom opasnošću što izvire iz ženske seksualnosti, a trebalo bi tražiti malo više pravde i milosrda ne samo prema ovoj nego i prema drugim ženama.

Doktorandica Gaye Ortiz, suautorica je knjiga o teologiji i pravljenju filmova (*Theology and Film; Faith and Film*) i piše disertaciju o Katoličkoj Crkvi i filmu. Govorila je o Svetoj obitelji i obiteljskim vrijednostima u filmovima, osvjetljujući svoje izlaganje dijelovima spominjanih filmova. Posebno je ukazala na dovitljiva Passolinijeva rješenja u filmu *Evandjelje po Mateju* gdje su glumci bili amateri. Založila se za nastavak pravljenja dobrih filmova o Svetoj obitelji kao pomagalu za njegovanje obiteljskih vrijednosti.

U svom profesorskom djelovanju i egzegetskom istraživanju, služim se u danim mogućnostima također člancima i studijama koje pišu vjernice bibličarke, uglavnom engleskog i njemačkog govornog područja. One muškim kolegama predbacuju da dijelove Biblije gdje se spominju žene nemarno čitamo ili unosimo samo muško iskustvo u povijest tumačenja. Ova predavanja žena koje se bave umjetnošću i Biblijom pomogla su mi da bolje razumijem što one ovom kritikom žele reći.